

Växelverkan mellan husmoderorganisationerna och samhället

av

Elli Saurio

»Hemmet är samhällets hjärta» är ett talesätt, nästan ett slagord för finskt hemhushållningsfolk, till vilket också vi marthor gripa så snart vi vilja klä våra tankar i ord för att för den stora allmänheten visa den grund och de värden vår organisation åsyftar. Som hjärtat i organismen är även hemmet i samhället den kraft, som sätter i gång och upprätthåller allt liv. Hjärtat är det, som oavbrutet driver blodet med ny näring till de miljoner cellerna i vår organism så att var och en av dem måtte kunna utföra de uppgifter på dem ankommer. På samma sätt är hemmet en skapare, upprätthållare och förnyare av den mänskliga arbetskraft, som behöves på samhällets alla olika arbetsplatser. Och inte bara en förnyare av arbetskraft, utan även av den moraliska kraft, på vilken vårt samhälle bygger. Det är ju i hemmet man lär det, som är grundläggande för all moral: att ställa andras lycka och framgång framom sin egen. I hemmet råder ju inte den starkares hänsynslösa valde, utan just den svagares och skyddslösa rätt. Utan denna lag om hemmets milda kärlek skulle samhället vara kallt och dystert. Hemmets liksom även hjärtats verksamhet är ett grundvillkor för organismens existens — om hjärtat upphör att slå, upphör även livet. Därför hör det också till den naturliga ordningen, att vad som är nödvändigt fortgår oavbrutet, omärkligt, likt ett axiom, som vi knappt ens bryr oss om att konstatera, än mindre undersöka: varför, för vilket ändamål? Och skulle vi med vår fråga stanna inför hemmet, få vi svaret: för att hemmets medlemmar skola vara tillfredsställda och lyckliga. Så svarar vi därför, att hemmets lilla krets omsluter blott dem, som äro våra egna, våra närmaste. Men om hemmet vore en stor inrättning, som skulle vårda tusentals människor, skulle säkerligen vårt svar lyda: för att samhället skall vara tillfredsställt och lyckligt. Att hemmen äro så många och deras gränser så snäva, gör dem snarare till varandras medtävlare än till hem, som på samma linje sträva till ett gemensamt mål. Mitt hem, min familj, min fördel blir lätt självändamål. Men hemmet är inte ett självändamål lika litet som hjärtat i organismen, utan liksom hjärtat öppnar sin kamrar borde hemmet öppna sin dörr för att ge sitt till samhällets användning och bruk. Endast så kan det uppstå en verklig och givande växelverkan mellan hemmen och samhället.

När vi representanter för de nordiska husmoderorganisationerna, var och en i sitt land representant för tiotusentals hem, kommit samman för att överlägga om förhållandet mellan husmoderorganisationerna och samhället, måste vi, samtidigt, som vi konstatera det stöd och den hjälp samhället hittills skänkt

vårt arbete, inskräpa de förpliktelser de hem vi representera å sin sida böra ha gentemot samhället. Hjälp kan inte vara ensidig. Det är nödvändigt att inskräpa dessa förpliktelser trots att hemmen som sådana, med automatisk naturnödvändighet utföra den i den samhälleliga arbetsfördelningen utomordentligt viktiga uppgiften att producera nytt människomaterial och ny mänsklig arbetskraft. Som representanter för denna uppgift har husmodrarnas organiserade arbete tillsvidare blivit allt för litet uppmärksammat och stött av samhället. Därför sönderfaller vår fråga i tvenne delar: 1) På vilket sätt och i vad mån har samhället hjälpt vårt arbete och i vilka former kan vi hoppas att denna hjälp skall ökas, samt 2) på vad sätt kan husmoderorganisationerna utföra samhället gentjänster. Såvitt jag kan förstå ansluter sig tvenne särskilda uppgifter till den senare delen av frågan: en organisatorisk, d. v. s. att vi som organisation försöka inrikta vårt arbete på uppgifter, som ur samhällssynpunkt är de viktigaste, och en pedagogisk, d. v. s. att vi fostra våra medlemmar till samhälleligt tänkesätt och sinnelag, så att våra samhället tjänande strävanden måtte förverkligas i möjligast vid omfattning såväl beträffande varje enskilt hem som varje vårt lokala organ. Efter vad jag kan förstå är frågan i sin helhet av största betydelse för vårt arbete just vid denna tidpunkt, då den snabba industrialiseringen och den ekonomiska utvecklingen skapat nya levnadsformer även i hemmen och då samhällets uppmärksamhet livligare än förr riktas mot hemmen och människovården överhuvud. En riktig samhällelig orientering är rentav en livsfråga för oss, ty i samma mån, som vi kan påvisa vår nödvändighet och vår ändamålsenlighet i det inre nybyggnadsarbete, som för närvarande pågår i samhället, i samma mån kan vi vänta oss, att den hjälp samhället ger oss skall växa.

De samhällsorgan, med vilka husmoderorganisationerna främst kommer i beröring är staten och kommunen. Innan jag skrider till att ur finsk samhällssynpunkt redogöra för vår växelverkan med dem, måste jag betona det särdrag, som är ett resultat av våra historiska förhållanden, så i avseende å lantbruks-, hemhushållnings- och allmän upplysningsverksamhet likaväl som å andels- och annan verksamhet, nämligen medborgarnas egen företagsamhet och särskilt livliga självverksamhet. Då denna spontana drift till organisering, som började redan vid slutet av senaste sekel redan nu hunnit slå så fast rot i de breda lagren av vårt folk att den blivit självfallen tradition, är det kanske här vi har orsaken till, att vårt samhälle inte har ansett större hjälp och initiativrike-

dom vara behövlig än vad som nu är fallet, särskilt som det varit fråga om kvinnligt organisationsarbete. Och denna uppfattning om kvinnornas självverksamhet har inte heller tagit miste. Detta framgår av förhållandet mellan de summor, som t.ex. marthaorganisationerna använda i sitt arbete och statens andel i dessa. Om man frånräknar de understöd, som överförts från ett organ till annat, var hela den summa som Suomalainen Marttaliitto senaste år använde 5,5 milj. mark, varav statshjälp 558,000 mark, kommunala understöd omkr. 240,000 mark, andra understöd, d. v. s. av andelskassor och andelsaffärer, enskilda affärsföretag och organisationer omkring 1 milj. mark, samt de medel marthaföreningarna anskaffat genom självverksamhet omkring 3,7 miljoner, varför statshjälpens andel i de använda medlen belöper sig till blott omkring 10 %, kommunernas andel till 4,4 % och de medel, som marthaföreningarna själva anskaffat till mer än 67 %. Det svenska marthaförbundets statshjälp var 150,000 mark eller 10 %, kommunala bidrag 68,000 mark eller 4,5 % och de genom eget arbete anskaffade medlen 740,000 mark eller ungefär 50 % av hela det förbrukade beloppet, eller 1,5 milj. mark. Vi kan alltså med fullt skäl konstatera, att den nuvarande omfattningen av vår marthaverksamhet förklaras av de inkomster marthorna anskaffat genom personlig självverksamhet, vilken uppgift tyvärr likväl kräver allt för mycket tid och därtill krafter, vilka, om understöden vore större, kunde åstadkomma ur samhällssynpunkt bättre resultat. Vi tro, att en så stor självverksamhet borde erhålla större erkännande av samhället än vad nu är fallet, även i form av materiellt stöd.

Nu uppstår naturligtvis frågan: Hur har vi använt de medel vi har fått av samhället? Jag tar Suomalainen Marttaliitto till exempel. Om vi dividera statsunderstödet, 558,000 mark, med de utgifter som äro förbundna med avlöning och resekostnader för en konsulent, 27,000 mark, så erhåller vi med statsunderstödet knappt 21 konsulenter — i själva verket hade förbundet 25 konsulenter år 1938. Huvudsakligen avlönade av föreningarna arbetade dessutom 124 instruktörer med en tjänstetid av i medeltal 9,4 månader eller, förvandlade till helårstjänster, nästan 100 instruktörer. Det sammanlagda understödet av kommunerna kan anses motsvara 20 instruktörer, den av staten finansierade verksamheten för gränstrakternas lantbrukshållning 18 och industriinrättningarnas understöd lönen för 12 instruktörer. Resten har avlönats med understöd och medel, som föreningarna anskaffat på annat sätt. Härförutom arbetade inom organisationen 46 kursledare och 59 handarbetsinstruktörer med en arbetstid på i medeltal 1/3 år. Vi kan således konstatera, att organisationen genom egen verksamhet upprätthåller en synnerligen betydande mängd konsulenter. Ungefär liknande förhållanden kunna vi lägga märke till i det svenska Marthaförbundet. — I detta sammanhang må det också bli nämnt, att kommunerna i många fall också understöda föreningarna med naturaförmåner, genom att upplåta sina lokaliteter till samlings- och kursrum för marthorna, genom att överlåta jord för odlingsändamål o. s. v.

Bilden av vår med statshjälp bedrivna organiserade verksamhet i huslig ekonomi inskränker sig emellertid icke här till, ty utom marthaorganisationerna

bedrivs sådan instruktionsverksamhet även av lantbrukssällskapens organisation, av tvenne småbrukarförbund och delvis av de socialdemokratiska arbetarnas kvinnoförbund samt av lantbruksklubbarnas förbund. Antalet av våra konsulenter i huslig ekonomi är sammanlagt omkring 50 och instruktörernas antal omkring 750. Det statsbidrag, som beviljats instruktionsverksamheten i huslig ekonomi är sammanlagt 1,868,000 mark. Denna summa är inte stor om man beaktar, att antalet av de kvinnor, som tillhöra organisationer vilka bedriva instruktionsverksamhet, är närmare 200,000, av vilka marthorna utgöra 83,500. Om man uppskattar antalet hushåll i Finland till omkring 700,000, så hör alltså en representant för vart tredje hem till dessa organisationer där hon blir delaktig av instruktionsverksamheten.

För jämförelses skull må det nämnas, att i de 46 skolor i huslig ekonomi, vilka underlyda lantbruksstyrelsen och av vilka 15 äro helåriga husmodersskolor, 4 instruktionsinstitut och 2 seminarier i huslig ekonomi verka sammanlagt 165 lärare. I de skolor, vilka underlyda skolstyrelsen, folkskolor och lärdoms-skolor, folkhögskolor och arbetarinstitut, folkskoleseminarier samt i seminariet för huslig ekonomi verka omkring 200 lärare i huslig ekonomi. Undervisning i huslig ekonomi bedrivs vidare vid de yrkesskolor, som underlyda Handels- och industriministeriet och som ägas av industriföretag och kommuner. Vi se alltså, att den instruktionsverksamhet, som vid sidan av undervisningsväsendet bedrivs av organisationerna är synnerligen stor redan i avseende å de anställdas antal. Som ett exempel på instruktionsarbetets omfattning kunde vi nämna, att då den sammanlagda tiden för de kurser Suomalainen Marttaliitto arrangerade under år 1938 var 16,862 dagar med sammanlagt 58,661 kurs deltagare, så skulle detta motsvara arbetsdagarnas antal i 21 helårs husmodersskolor med 50 elever var. Därtill komma besöken i hemmen, tävlingarna, utflykterna, utställningarna, husmoderdagarna, klubbafnarna o. a. Beakta vi att detta är blott en del av all vår instruktionsverksamhet få vi en viss uppfattning därom, vad vi årligen faktiskt uträtta. Även om man inte direkt kan jämföra instruktionsarbetet med skolornas systematiska undervisning har instruktionen å andra sidan den fördelen, att den kommer direkt till envar i hemmen, även till dem, som för sin ålder inte längre kan sitta på skolbänken eller som inte har råd att gå i skola. Av dem, som erhöllo instruktion av t. ex. våra instruktörer var 67 % småbrukare och mindre jordbrukare och 19 % arbetare. Återstoden var blott 14 %.

Vi vågar alltså påstå, att de organiserade husmoderarna i Finland inte ha grävt ned sitt pund, utan mångfaldigat det genom att höja hemmens välbefinnande, hälsa och allmänna nivå. Långt ifrån att vi skulle vara nöjda med oss själva, lika litet som man är tillfreds med vårt arbete. Man väntar av oss, att de 500.000 hem, som ännu stå utanför, skola dragas in i kretsen av vårt instruktionsarbete. Därtill sträva vi själva i den mån, som våra krafter och våra tillgångar medgiva. Det är självklart, att det i första hand är de personer, som själva ha intresse och initiativ, vilka komma med i det frivilliga organisationsarbetet. De, som mest skulle behöva instruktion och vilka det ur samhällets synpunkt vore viktigast att hjälpa, komma inte själva. Till dem måste man gå. Just här

aktualiseras frågan om växelverkan och samarbetet mellan kommunen och den lokala husmoderorganisationen. Redan i kommunens olika organ, i vilka man i mycket stor utsträckning kommer att handlägga frågor, som röra hemmens skötsel, behövas upplysta representanter för husmödrarna. Kvinnor äro synnerligen ofta medlemmar av våra kommunalfullmäktige — man torde för närvarande hålla på med att uppgöra statistik över deras antal — och även marthorna ha ivrigt och framgångsrikt röstat in sina kandidater. Kommunens olika verksamhetsgrenar förutsätta även kvinnligt deltagande. Sålunda bestämmer vårdlagen av år 1936 att åtminstone en av vårdnämndens fyra medlemmar såväl som att den ena av de två medlemmarna i de vårdnämnden underlydande avdelningarna för fattigvård, barnavård, lösdrivare- och alkoholistvård — i den mån sådana tillsätts — skall vara kvinna. Att även den kommunala hälsovården skulle kräva kvinnligt inflytande framgår redan därav, att många kommuner helt hava underlåtit tillsätta en hälsovårdsnämnd genom att vår hälsovårdsdag underställt tillsättandet av en särskild hälsovårdsnämnd kommunalfullmäktiges prövning. Undervisnings- och upplysningsarbetet ligger just oss kvinnor särskilt nära — otaliga torde de marthor vara, som sitta i sin skolas direktion. Även den kommunala byggnadsverksamheten skulle behöva husmoderns sakkunskap, en kvinnas närvaro i byggnadsnämnden skulle säkert inbespara mången opraktisk anordning, som efteråt kräver dyrbara reparationer — såvida den överhuvud kan repareras.

Då nu våra kommunala lagar förutsätta kvinnornas deltagande i kommunala uppgifter, blir det framför allt en angelägenhet för husmoderorganisationerna att se till, att det finns verkligen dugande kvinnor, som kunna väljas till dessa uppgifter. Å andra sidan är det, som om representanternas för husmoderorganisationerna närvaro i den kommunala förvaltningen skulle öppna liksom ett fönster ut till samhället även för organisationen. Det är viktigt, att de ledande personerna inom föreningarna ha samhällelig åskådning och intresse för att leda verksamheten just till de former och dit, där den mest behöves. Samarbetet mellan de kommunala myndigheterna och hälsovårdstjänstemännen har enligt erfarenhet gått i denna riktning. I ett hem, där en hälsosyster eller barnmorska behöves, är en instruktis i huslig ekonomi ofta lika behöfelig. Då våra kommuner nuförtiden allt mera och mera avlöna hälsovårdstjänstemän får man hoppas, att sambandet mellan dem och husmoderorganisationerna erhåller fasta former, t. ex. som en ständig kommission för planläggning av verksamheten och anordnande av upplysningsdagar. Samarbetet har mångenstädes erhållit en god början genom att hälsovårdsfrågor höra till vårt årsprogram, genom att hälsovårdstjänstemän uppträda som föredragshållare på marthamöten, ja det har förekommit, att de tillsammans med marthorna anordnat hälsovårdsrönder genom avsides liggande byar. Ett fast samarbete med de kommunala funktionärerna är dessutom ägnat att hos föreningarnas medlemmar uppamma intresse för vårduppgifter i envars närmaste omgivning, i den egna byn. Genom att öka skickligheten i hemvård öka vi medlemmarnas i kom-

munen välstånd och skattebetalningsförmåga, genom att förbättra de sanitära förhållandena och sprida upplysning i hemmen minska vi antalet av dem, vilka kommunen annars får underhålla.

I staten möter oss samma frågor som i kommunen, staten är ju initiativtagare och lagstiftare, kommunerna blott verkställande. De kvinnliga medlemmarna av vår riksdag — liksom även talrika riksdagsmän — äro varma gynnare av hemmet, vi beklaga blott, att de inte äro flera än 15 av riksdagens 200 medlemmar. Felet härför ligger till stor del hos våra husmoderorganisationer, däri, att vi inte ha lyckats uppföra tillräckligt många kvinnor, som vi skulle kunna ställa upp som kandidater. Vi äro inte heller alltid tillräckligt vakna för att rösta in goda kandidater. Att vår stat för närvarande skänker alldeles särskild uppmärksamhet åt frågor, som ligga hemmen nära framgår av de många kommittéer, som på senaste tid blivit tillsatta och i vilka många representanter för husmoderorganisationerna äro medlemmar. Jag nämner blott kommittén för landsbygdens bostadsfråga, landsbygdens hälsovårdskommitté, hembiträdeskommittén, där bl. a. Suomalainen Marttaliittos ordförande är medlem, folknäringskommittén, där jag själv har äran vara medlem och om vars arbetsresultat vi i dag kommer att få höra ett föredrag, semesterkommittén o. a. I samband med kommittéerna må också reklamkommittén för husdjursprodukter bli nämnd, i vilken vardera marhtaorganisationen har representanter. Vi Finlands husmoderorganisationer sakna emellertid ett fast organ, som skulle upprätthålla samarbetet mellan husmödrarna och staten. Med glädje och beundran ha vi sett huru det i t. ex. Danmark grundats ett hemhushållningsråd och i Estland en kammare för huslig ekonomi. Då hos oss i Lantbruksstyrelsen — under vilken våra organisationer för instruktion i huslig ekonomi sortera — för ett par år sedan grundades en särskild avdelning för huslig ekonomi med ett hemhushållningsråd och tvenne inspektriser — även i skolstyrelsen har vi en inspektis för huslig ekonomi — togs från detta håll ett initiativ som avsåg att ställa statens central för huslig ekonomi i samband med avdelningen för huslig ekonomi. Detta initiativ, som vi marthor skänkte vårt varma understöd, har likväl tillsvidare inte förverkligats. Då instruktionsverksamheten i huslig ekonomi hos oss blivit synnerligen omfattande och dessutom fördelats på flera organisationer, voro ett för husmödrarnas arbete gemensamt representativt organ särskilt nödvändigt, ett organ, genom vars förmedling vi för staten kunde framställa våra önskemål och vid behov även stå den till tjänst med vår sakkunskap. Vi tro, att ett sådant bestående organ på effektivt sätt skulle öka växelverkan mellan husmoderorganisationerna och staten och vara dem vardera till gagn.

Ärade husmödrar. Samhället väntar på och behöver vårt arbete. Om vi anse, att våra strävanden hos samhället ännu inte rönt den förståelse och uppskattning vi hoppats, så är vår uppgift desto mera förpliktande: att arbeta mera målmedvetet än förr, djupare och vidare än förr, till dess att man såväl inom vårt förbund som i samhället inser den sanning, som lyder: Hemmet är samhällets hjärta!

